

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรังแกของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดลำปาง
The Factors Related to Bullying Behaviors of Secondary School Students in Lampang Province

เนรุณชรา ไชยยา (Nerunchara Chaiya)¹ บุญเสริม หุตะแพทย์ (Boonserm Hutabaedya)²
สุรพร เสียนสลาย (Suraporn Siansalai)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการรังแกของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดลำปาง และ 2) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการรังแกของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดลำปาง โดยศึกษาข้อมูลจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ปีการศึกษา 2559 ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาของรัฐ จำนวน 8 โรงเรียน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับรูปแบบที่นักเรียนได้รับการเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ในครอบครัวในด้านการใช้เวลา และการแก้ไขปัญหา จำนวนเพื่อน ลักษณะเพื่อนของนักเรียนมีอิทธิพลกับพฤติกรรมของนักเรียน และรูปแบบพฤติกรรมที่นักเรียนใช้รังแกเพื่อน เก็บข้อมูลแบบโควต้า วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานหาค่าความสัมพันธ์ โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (นัยสำคัญทางสถิติระดับ .05) ผลการวิจัย พบว่า (1) โดยรวมพฤติกรรมการรังแกของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดลำปางอยู่ในระดับต่ำ ($\bar{X} = 2.26$, S.D. = 1.39) พบว่านักเรียนชายมีพฤติกรรมรังแกมากกว่านักเรียนหญิง รูปแบบพฤติกรรมการรังแกที่พบมากที่สุด คือ การรังแกด้วยวาจา (ร้อยละ 37.30) ได้แก่ การล้อชื่อพ่อแม่ของเพื่อน โดยกระทำสัปดาห์ละ 3 – 4 ครั้ง และรองลงมา คือ ทำให้เพื่อนบาดเจ็บ และการใช้คำพูดทำให้เด็กคนอื่นไม่สบายใจ โดยเคยทำสัปดาห์ละ 1 – 2 ครั้ง ซึ่งการกระทำดังกล่าวส่งผลกระทบต่อจิตใจของเพื่อนที่ถูกกระทำ และ (2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรังแก ได้แก่ เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว และอิทธิพลของเพื่อน โดยมีรายละเอียด ดังนี้ เพศชายมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมรังแกเพื่อนมากกว่าเพศหญิง นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมีพฤติกรรมการรังแกมากกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง การอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่มีความสัมพันธ์เชิงผกผันกับพฤติกรรมการรังแกทางวาจาในระดับที่ต่ำมาก การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมมีความสัมพันธ์ทางตรงกับพฤติกรรมการรังแกทางกาย และทางวาจาในระดับที่ต่ำมาก การอบรมเลี้ยงดูแบบตามใจมีความสัมพันธ์ทางตรงกับพฤติกรรมการรังแกทางกาย การอบรมเลี้ยงดูแบบทอดทิ้งมีความสัมพันธ์ทางตรงกับพฤติกรรมการรังแกทางกายในระดับที่ต่ำมาก ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวมีความสัมพันธ์เชิงผกผันกับพฤติกรรมการรังแกทางวาจา และอิทธิพลของเพื่อนกับพฤติกรรมการรังแกนั้นมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำมาก มีความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและเชิงผกผัน โดยสรุป พบว่า เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รูปแบบการเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว และอิทธิพลของเพื่อนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรังแกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

คำสำคัญ พฤติกรรมการรังแก มัธยมศึกษาตอนต้น ปัจจัยที่สัมพันธ์

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการพัฒนาครอบครัวและสังคม มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

² รองศาสตราจารย์ อาจารย์พิเศษบัณฑิตศึกษา ประจำสาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

³ รองศาสตราจารย์ อาจารย์พิเศษบัณฑิตศึกษา ประจำสาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

Abstract

This research was a quantitative research with the following objectives: (1) to study bullying behaviors of lower secondary students in Lampang province; and (2) to study the factors related with bullying behaviors of lower secondary students in Lampang province. Data were collected from 400 randomly selected Mathayom Suksa 1 – 3 students studying during the 2016 academic year in eight public secondary schools in Mueang district of Lampang province. The employed research instrument was a questionnaire developed by the researcher which contained question items on the pattern of rearing that the student received, relationships in the family in the aspects of the use of time and problem solving, number of friends, characteristics of friends that influence the student's behaviors, and the pattern of behaviors used by the student to bully friends. Quota Sampling. Data were analyzed with the use of SPSS computer program. Statistics employed for data analysis were the frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson correlation for hypothesis testing to find the relationships. (significant at the .05 level) The results indicated that (1) as a whole, bullying behavior of lower secondary students in Lampang province was at the low level (mean = 2.26, S.D. = 1.39); it was found that male students had higher level of bullying behaviors than that of female students; the most often found pattern of bullying behaviors was the verbal bullying behavior (37.30 per cent) which was the mockingly mentioning of the father's or mother's names of the friends, and which occurred 3 – 4 times per week, followed by the behavior of causing injuries to friends, and the use of words to hurt the feeling of the others, which occurred 1 – 2 times per week; such behaviors had mental impacts on the bullied friends; and (2) the factors related to bullying behaviors were gender, learning achievement, pattern of rearing, relationship in the family, and influence of friends, with the following details: the male gender tended to have higher level of bullying behaviors than the female gender; students with low learning achievement tended to have higher level of bullying behaviors than students with high learning achievement; the caring pattern of rearing had inverse relationship with verbal bullying behavior at the very low level; the controlling pattern of rearing had direct relationship with physical and verbal bullying behaviors at the very low level; the indulging pattern of rearing had direct relationship with physical bullying behavior; the negligent pattern of rearing had direct relationship with physical bullying behavior at the very low level; the good relationship in the family had inverse relationship with verbal bullying behavior; and the influence of friends had both direct and inverse relationships with bullying behaviors but at the very low level; in conclusion, it was found that the factors of gender, learning achievement, pattern of rearing, relationship in the family, and influence of friends significantly correlated with bullying behavior at the .05 level of statistical significance.

Keywords: Bullying behavior, Lower secondary education, Relating factors

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

บทนำ

พฤติกรรมมารังแกของนักเรียนในโรงเรียนซึ่งเป็นเด็กและเยาวชน ถือเป็นปัญหาระดับประเทศที่รัฐต้องตระหนัก และให้ความสำคัญ นักวิจัยทั่วโลกต่างให้ความสนใจศึกษาปัจจัย สาเหตุ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมมารังแก ศึกษาโปรแกรมหรือวิธีที่จะลดและป้องกันพฤติกรรมมารังแกผู้อื่นของนักเรียนในโรงเรียนโดยตระหนักว่าพฤติกรรมมารังแกดังกล่าวเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงทางด้านร่างกาย จิตใจของนักเรียนที่ถูกรังแกและกลายเป็นความทรงจำที่ไม่ดีเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ (Rigby:1996 อ้างถึงใน เกษตรชัย และหิมา, 2556) และ จากการศึกษาผลการรับรู้ความถี่ของความรุนแรงภายในครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมมารังแกผู้อื่นนักเรียนผู้กระทำมีแนวโน้มจะนิยมใช้ความรุนแรงหรือนำความรุนแรงไปใช้ในครอบครัว การเสพสุรา ยาเสพติด และการประกอบอาชญากรรม เกิดผลกระทบต่อครอบครัว และต่อสังคมในระยะยาวหากไม่ได้รับการแก้ไข (สิทธิเดช คุ่มเศรณี, 2551)

ปัจจุบันพฤติกรรมมารังแกของนักเรียนในโรงเรียนมีความซับซ้อน รุนแรงขึ้นตามสภาพสังคมยุคสมัยใหม่ และพฤติกรรมมารังแกมีอัตราความชุกสูงมากเกือบทุกประเทศจากงานวิจัยของ ชุตินาถ ศักรินทร์กุล และอลิสา วัชรสินธุ (2557) พบว่าระดับความชุกของพฤติกรรมมารังแกผู้อื่นของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ในจังหวัดเชียงใหม่ มีถึงร้อยละ 23.4 รูปแบบการรังแกที่พบมาก คือ การรังแกทางวาจา เพศชายมีพฤติกรรมมารังแกมากกว่าผู้หญิง และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการรังแก ได้แก่ เพศ ระดับผลการเรียนต่ำ มีพ่อแม่ที่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน ครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดี มีรูปแบบการเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม ในขณะที่นักเรียนที่รับรู้พฤติกรรมมารังแกหรือเห็นการรังแกมากขึ้นก็จะพบว่านักเรียนมีพฤติกรรมมารังแกผู้อื่นมากเช่นกัน (ภัทธา จุลละปิยะ, 2550) และอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูบุตรและสัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมมารังแกของนักเรียน (ศิริภรณ์ โคตรสมมาตรย์ , 2555) ประสพการณ์การใช้ความรุนแรงจากคนในครอบครัวและเพื่อนการคบหาสมาคมกับเพื่อนในกลุ่มที่มีพฤติกรรมมารังแกผู้อื่น การเลียนแบบการรังแกผู้อื่นจากกลุ่มเพื่อนล้วนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมมารังแก (ปวรวิศร กิจสุขจิต, 2555)

พฤติกรรมมารังแกถือเป็นจุดเริ่มต้นของพฤติกรรมความรุนแรงในบุคคล และเป็นพฤติกรรมที่ต้องใช้เวลาในการแก้ไข มีผลกระทบทั้งระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว และยังเป็นปัญหาลูกโซ่ต่อไปยังสังคม ประเทศชาติ ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจศึกษาวิจัยเชิงสำรวจปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมมารังแกของนักเรียนในโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ในมุมมองที่นักเรียนเป็นผู้กระทำ) โดยมีตัวแปรอิสระคือ เพศ ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ รูปแบบการเลี้ยงดูบุตร สัมพันธภาพ (ที่ดี) ในครอบครัว อิทธิพลของเพื่อน เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมมารังแกของนักเรียนในโรงเรียนหรือไม่ และนำแนวคิดมนุษย์นิเวศวิทยาของบรอนเฟนเบรนเนอร์ (Bronfenbrenner, 1979 อ้างถึงใน จิตตินันท์ เดชะคุปต์, 2553) ที่ว่าบุคคลมีพฤติกรรมใดๆ เกิดจากระบบตัวบุคคลกับบริบท (layer หรือชั้น) สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมาวิเคราะห์พฤติกรรมมารังแกของนักเรียน เพื่อนำผลการวิจัยไปประยุกต์เพื่อแสวงหาแนวทางป้องกัน แก้ไข และให้ความช่วยเหลือนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมมารังแกของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดลำปาง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมมารังแกของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดลำปาง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีการศึกษาจากประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ที่เข้าศึกษาในปีการศึกษา 2559 จากโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาของรัฐ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 35) จำนวน 8 โรงเรียน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มีจำนวน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

ประชากรทั้งสิ้น 5,172 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน คำนวณโดยใช้สูตรของยามาเน (Yamane' โดยใช้ $e = 0.05$) ขนาดของความเชื่อมั่นที่ระดับร้อยละ 95 โดยกำหนดสัดส่วนตามเกณฑ์การจัดขนาดของโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังข้อมูลในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มตัวอย่าง

ขนาดของโรงเรียน	จำนวนนักเรียนทั้งหมด (คน)	ร้อยละ (n=400)	จำนวนนักเรียนที่ เก็บข้อมูล
โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	3,820	74	296
โรงเรียนขนาดใหญ่	695	13	52
โรงเรียนขนาดกลาง	384	8	32
โรงเรียนขนาดเล็ก	273	5	20
รวม	5,172	100	400

1) โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 2,500 คนขึ้นไป จำนวน 2 โรงเรียน มีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 รวม 3,820 คน

2) โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1,500 - 2,499 คน มี 1 โรงเรียน มีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 รวม 695 คน

3) โรงเรียนขนาดกลางที่มีจำนวนนักเรียนทั้งหมดตั้งแต่ 500-1,499 คน มี 1 โรงเรียน มีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 รวม 384 คน

4) โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1-499 คน มี 4 โรงเรียน มีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 รวม 273 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบโควต้า (quota sampling) จำแนกสัดส่วนตามขนาดของจำนวนประชากรโรงเรียน และขั้นตอนสุดท้ายเลือกนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่สมัครใจ 1-2 ห้องเรียนในแต่ละลำดับชั้นซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้รับแจ้งถึงวัตถุประสงค์ วิธีการเก็บข้อมูลอย่างเป็นความลับและได้รับความยินยอมจากโรงเรียนและผู้บริหารอย่างครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้น 1 ชุด โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1. นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ รวมทั้งนำข้อคำถามจากแบบสำรวจรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูตามการรับรู้ของตนเองของ วีรบุรุษ วงศ์คงเดช (2554) แบบสำรวจสัมพันธภาพในครอบครัวของ จิราพร ชมพิกุล และคณะ (2552) แบบวัดสัมพันธภาพกับเพื่อนของ ทวีกาญจน์ ไชยแก้ว (2553) และข้อคำถามจากแบบสำรวจพฤติกรรมกรรการรังแก The Revised Olweus Bully/Victim Questionnaire (Olweus, 1969) ฉบับภาษาไทยแปลโดย สมบัติ ตาปัญญา (2549) นำแบบคำถามมาพัฒนาให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา (ตามกรอบการวิจัย)

2. จัดทำเครื่องมือวิจัย โดยมีประเด็นเนื้อหาแบ่งเป็น 3 ส่วน ประกอบไปด้วย ข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรการรังแกและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ดังนี้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล (จำนวน 2 ข้อ) ได้แก่ เพศ และผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมมารีงแและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นคำถามเลือกตอบแบบรายงานตนเองมีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่าแบบ Likert Scale 5 ระดับ ตั้งแต่ จริ่งมาก (5) จนไปถึง ไม่จริ่ง (1) เป็นการวัดประเมินตนเองของนักเรียนในด้านความรู้สึกที่นักเรียนมีให้กับตนเองและครอบครัว แบบคำถามเกี่ยวกับการเลี้ยงดู เช่น เมื่อนักเรียนทำอะไรผิดพลาดพ่อแม่จะว่ากล่าวตักเตือนและให้กำลังใจฉันมากกว่าตำหนิ คะแนนที่ได้สูง หมายถึง แนวโน้มนักเรียนมีระดับรูปแบบการเลี้ยงดูและสัมพันธ์ภาพในครอบครัวในรูปแบบนั้น ๆ สูง แบบคำถามจำแนกได้ดังนี้

1) ระดับการเลี้ยงดูของครอบครัว จำนวน 16 ข้อ แบ่งเป็นระดับการเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ จำนวน 4 ข้อ การเลี้ยงดูแบบควบคุม จำนวน 4 ข้อ การเลี้ยงดูแบบตามใจ จำนวน 4 ข้อ การเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง จำนวน 4 ข้อ และสัมพันธ์ภาพ (ที่ดี) ในครอบครัวจำนวน 7 ข้อ (ประกอบด้วยการใช้เวลาร่วมกันและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว)

2) อิทธิพลของเพื่อน จำนวน 21 ข้อ แบ่งเป็นระดับความรู้สึกว่ามีเพื่อนมาก จำนวน 7 ข้อ ระดับการรับรู้ว่ามีเพื่อนที่ชอบใช้ความรุนแรง จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ข้อ 8, 9, 10, 11, 12, (การให้คะแนนจาก จริ่งมาก จริ่ง ค่อนข้างจริ่ง ค่อนข้างไม่จริ่ง ไม่จริ่ง การให้คะแนน จากจริ่งมากจนไปถึงไม่จริ่ง เป็น 5, 4, 3, 2, 1) และเพื่อนไม่ชอบใช้ความรุนแรง จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ข้อ 18, 19, 20, 21 และ ระดับความเป็นผู้นำ (ความรุนแรง) ในกลุ่มเพื่อน จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ ข้อ 13, 14, 15, 16, 17

3) รูปแบบพฤติกรรมมารีงแของนักเรียน จำนวน 12 ข้อ ชุดคำถามประกอบด้วยลักษณะของพฤติกรรมมารีงแและความถี่ของพฤติกรรมแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ ไม่เคยทำ ทำ 1-2 ครั้ง เดือนละ 2-3 ครั้ง สัปดาห์ละครั้ง สัปดาห์ละ 3-4 ครั้ง เพื่อสำรวจรูปแบบพฤติกรรมและความถี่ของพฤติกรรม

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เป็นคำถามปลายเปิดมีทั้งหมด 4 ข้อ ดังนี้ ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่าพฤติกรรมมารีงแของนักเรียน เป็นเรื่องที่เกิขึ้นเป็นปกติหรือไม่ มีสาเหตุเกิดจากอะไรและวิธีป้องกันการหรือวิธีแก้ไขปัญหาย่างไร

3. นำเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นแล้ว ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความครอบคลุมตามกรอบการวิจัย และภาษาที่ใช้ได้ค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC : index of item objective congruence) เท่ากับ 0.67 ผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำเกี่ยวกับลักษณะคำถามเป็นคำถามซ้อนคำถาม และให้ตัดข้อคำถามออกบางข้อเพราะไม่อยู่ในกรอบการวิจัย

4. นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงในด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและภาษาที่ใช้ ไปทดสอบหาคุณภาพของเครื่องมือ (try out) กับกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณลักษณะที่ใกล้เคียงกับประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย นำคะแนนที่ได้วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัก (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.836 นำผลการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ และผลการทดสอบมาปรับปรุงจนได้แบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 51 ข้อ ครอบคลุม 3 ประเด็นหลัก ตามกรอบการวิจัย

3) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ดำเนินการโดย ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์และนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานหาค่าความสัมพันธ์โดยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่ศึกษาพฤติกรรมมารีการรังแก และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมารีการรังแก ตลอดจนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรังแก ดังข้อมูลต่อไปนี้

1) พฤติกรรมมารีการรังแก จากการศึกษาพฤติกรรมมารีการรังแกของนักเรียน พบว่า ในภาพรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ ($\bar{X} = 2.26$, S.D. = 1.39) โดยนักเรียนชายมีพฤติกรรมมารีการรังแกมากกว่านักเรียนหญิง รูปแบบของการรังแกที่พบมากที่สุด คือ การรังแกด้วยวาจา (ร้อยละ 37.25) ได้แก่ การล้อชื่อพ่อแม่ของเพื่อน โดยมีความถี่ที่เคยกระทำสัปดาห์ละ 3 – 4 ครั้ง และรองลงมาคือ ทำให้เพื่อนบาดเจ็บ และการใช้คำพูดทำให้เด็กคนอื่นไม่สบายใจ โดยมีความถี่ที่เคยกระทำสัปดาห์ละ 1 – 2 ครั้ง (ปรากฏดังข้อมูลในตารางที่ 2 และตารางที่ 3) พฤติกรรมมารีการรังแกทั้ง 3 ลักษณะ ได้แก่ ทางกาย ทางวาจา และทางสังคม มีดังนี้

1.1) พฤติกรรมมารีการรังแกทางกาย พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมมารีการรังแกอยู่ในระดับต่ำ ($\bar{X} = 1.65$, S.D. = 0.92) โดยระบุว่าเคยทำให้เพื่อนเจ็บ หรือบาดเจ็บ จำนวน สัปดาห์ละ 1 – 2 ครั้ง (ในเทอมนี้) คิดเป็นร้อยละ 45.5 แต่ไม่เคยมีประสบการณ์เคยแย่งเงิน สิ่งของ หรือทำให้สิ่งที่เป็ทรัพย์สินของคนอื่นเสียหาย ขว้างปาสิ่งของใส่เพื่อน เคยแกล้ง ขัดขาเพื่อนจนเพื่อนหกล้มและได้รับบาดเจ็บ

1.2) พฤติกรรมมารีการรังแกทางวาจา พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีระดับพฤติกรรมมารีการรังแกอยู่ในระดับต่ำ ($\bar{X} = 2.13$, S.D. = 1.36) โดยระบุว่าเคยใช้คำพูดที่ทำให้คนอื่นไม่สบายใจ เสียใจ หรืออับอาย สัปดาห์ละ 1 – 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 44.0 เคยมีประสบการณ์เคยล้อชื่อพ่อแม่ของเพื่อน สัปดาห์ละ 3 – 4 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 37.25 แต่ไม่เคยมีประสบการณ์เคยข่มขู่หรือบังคับให้คนอื่นทำสิ่งที่เขาไม่ยอมทำ และการใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสม หรือใช้คำพูดที่เหยียดเชื้อชาติผิวพรรณ หรือรูปร่างหน้าตา

1.3) พฤติกรรมมารีการรังแกทางสังคม พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีระดับพฤติกรรมมารีการรังแกอยู่ในระดับต่ำ ($\bar{X} = 1.40$, S.D. = 0.75) โดยระบุว่าเคยมีประสบการณ์เคยแสดงหรือการกระทำในลักษณะ เคยกระทำในลักษณะกีดกัน เมินเฉย หรือเพิกเฉยต่อเพื่อน เคยทำ 1-2 ครั้งในเทอมนี้ คิดเป็นร้อยละ 37.5 เคยทำให้นักเรียนคนอื่น ๆ เสียหาย พูดไม่จริง โกหก ปลอมข่าวลือในทางที่ไม่ดี ทำให้เพื่อนถูกดูหมิ่นหรือเกลียดชัง เคยทำ 1-2 ครั้งในเทอมนี้ คิดเป็นร้อยละ 26.00 และพฤติกรรมกักบริเวณ หรือจำกัดบริเวณเพื่อนในโรงเรียนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยทำ และมีพฤติกรรมมารีการรังแกโดยรวมอยู่ในระดับต่ำ ($\bar{X} = 2.26$, S.D. = 1.39)

ตารางที่ 2 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (n = 400) ของพฤติกรรมมารีการรังแก

พฤติกรรม	ระดับความรุนแรง			$\bar{X}$	S.D	เรแปลผล
	ต่ำ จำนวน (ร้อยละ)	ปานกลาง จำนวน (ร้อยละ)	สูง จำนวน (ร้อยละ)			
1.การรังแกทางกาย	351 (87.75)	41 (10.25)	8 (2.00)	1.65	0.92	ต่ำ
2.การรังแกทางวาจา	276 (69.00)	107 (26.75)	17 (4.25)	2.13	1.36	ต่ำ
3.การรังแกทางสังคม	318 (79.5)	73 (18.25)	9 (2.25)	1.40	0.75	ต่ำ
การรังแกรวม	349 (87.25)	49 (12.25)	2 (0.50)	2.26	1.39	ต่ำ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

ตารางที่ 3 เพศกับพฤติกรรมการออกกำลังกาย ทางวาจา และทางสังคม

พฤติกรรม	ความรุนแรง			รวม
	ต่ำ จำนวน (ร้อยละ)	ปานกลาง จำนวนคน (ร้อยละ)	สูง จำนวนคน (ร้อยละ)	
1.การออกกำลังกาย				
ชาย	21 (13.29)	78 (49.37)	59 (37.34)	158
หญิง	43 (17.77)	157 (64.88)	42 (17.36)	242
2.การออกกำลังกายทางวาจา				
ชาย	123 (77.85)	26 (16.46)	9 (5.70)	158
หญิง	227 (93.80)	13 (5.37)	12 (0.83)	242
3.การออกกำลังกายทางสังคม				
ชาย	114 (72.15)	39 (24.68)	5 (3.16)	158
หญิง	204 (84.30)	34 (14.05)	4 (1.65)	242

2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการออกกำลังกาย

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการออกกำลังกายของนักเรียน ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านลักษณะครอบครัว และปัจจัยด้านอิทธิพลของเพื่อน ดังนี้

2.1) ปัจจัยส่วนบุคคล นักเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1-3 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้มีจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 60.50 เป็นเพศชาย ร้อยละ 39.50 นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 71.5 มีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ (ในภาคการศึกษาที่ผ่านมา) อยู่ระหว่าง 3.00 – 4.00 ปรากฏดังข้อมูลในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ปัจจัยส่วนบุคคล เพศ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (n=400)	ร้อยละ
เพศ ชาย	158	39.50
เพศ หญิง	242	60.50
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในภาคการศึกษาที่ผ่านมา		
0.00 – 1.99	8	2.00
2.00 – 2.99	106	26.50
3.00 – 4.00	286	71.50

2.2) ปัจจัยด้านลักษณะครอบครัว ประกอบด้วยตัวแปร 5 ตัวแปร คือ 1) ระดับการเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ 2) ระดับการเลี้ยงดูแบบควบคุม 3) ระดับการเลี้ยงดูแบบตามใจ 4) ระดับการเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง 5) ระดับความสัมพันธ์ (ที่ดี) ในครอบครัว การวิจัยนี้พบว่าระดับความรู้สึกรู้ว่ามีการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ในครอบครัวของนักเรียนโดยรวม พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.78$, S.D = 1.03) ส่วนตัวแปรที่ 2, 3, 4, มีระดับการอบรมการเลี้ยงดูโดยรวมอยู่ในระดับต่ำ และระดับสัมพันธ์ภาพ (ที่ดี) ในครอบครัวของนักเรียนในประเด็นคำถาม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 1.00) ปรากฏดังข้อมูลในตารางที่ 5

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลปัจจัยครอบครัว

ปัจจัยครอบครัว	ระดับการเลี้ยงดู			$\bar{X}$	S.D	การแปลผล
	ต่ำ	กลาง	สูง			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
1 การเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่	9 (2.25)	148 (37.00)	243 (60.75)	3.78	1.03	สูง
2 การเลี้ยงดูแบบควบคุม	202 (50.50)	159 (39.75)	39 (9.75)	2.49	0.86	ต่ำ
3 การเลี้ยงดูแบบตามใจ	227 (56.75)	167 (41.75)	6 (1.50)	2.31	0.59	ต่ำ
4 การเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง	317 (79.25)	74 (18.50)	9 (2.25)	1.92	1.07	ต่ำ
5 ความสัมพันธ์ (ที่ดี) ในครอบครัว	12 (3.00)	119 (29.75)	269 (67.25)	3.84	1.00	สูง

2.3) ปัจจัยด้านอิทธิพลของเพื่อน พบว่า ระดับความรู้สึกว่ามีเพื่อนมากของนักเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.51$, S.D = 1.19) นักเรียนมีเพื่อนเพศเดียวกันจำนวนมากร้อยละ 56.05 นักเรียนมีเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันร้อยละ 47.5 เพื่อนที่ชอบใช้ความรุนแรงของนักเรียนโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับระดับต่ำ ($\bar{X} = 1.99$, S.D = 1.09) ทั้งนี้ในประเด็นเพื่อนของนักเรียนชอบชมเชยคนอื่นเพื่อเอาเงินหรือสิ่งของ มีมากกว่าประเด็นอื่นๆ ในระดับไม่จริงร้อยละ 73.75 การรับรู้ว่ามีเพื่อนไม่ชอบใช้ความรุนแรง มีค่าเฉลี่ยโดยรวม (ค่าถามเชิงบวก) อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.66$, S.D = 1.05) ทั้งนี้ในประเด็นที่เพื่อนตักเตือนนักเรียน ห้ามปรามไม่ให้นักเรียนยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดมีมากกว่าประเด็นอื่นโดยรวมอยู่ในระดับสูง และด้านความเป็นผู้นำ (ความรุนแรง) ในกลุ่มเพื่อน มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับระดับต่ำ ($\bar{X} = 2.75$, S.D = 0.41) ทั้งนี้ในประเด็นที่นักเรียนมักให้เพื่อนรุ่นน้องทำในสิ่งที่นักเรียนต้องการ เช่น ขโมยสิ่งของ หรือทำลายสิ่งของ ของคนที่นักเรียนไม่ชอบร้อยละ 92.75 นักเรียนรายงานว่าเป็นจริง ปรากฏดังข้อมูลในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลปัจจัยอิทธิพลของเพื่อน

ปัจจัยอิทธิพลของเพื่อน	ระดับความรู้สึก			$\bar{X}$	S.D	การแปลผล
	ต่ำ	กลาง	สูง			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
6 ความรู้สึกว่ามีเพื่อนมาก	22 (5.5)	207 (51.75)	171 (42.75)	3.51	1.19	ปานกลาง
7 มีเพื่อนชอบความรุนแรง	10 (2.5)	121 (30.25)	269 (67.25)	1.99	1.09	ต่ำ
8 มีเพื่อนไม่ชอบความรุนแรง	29 (7.25)	145 (36.25)	226 (56.5)	3.66	1.05	สูง
9 ผู้นำเพื่อน (รุนแรง) ในกลุ่ม	354 (88.5)	42 (10.5)	4 (1)	2.75	0.41	ต่ำ

3) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรังแก

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรังแก พบว่า

3.1) ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ มีความสัมพันธ์เชิงผกผันในระดับที่ต่ำกับพฤติกรรมการรังแกทางกาย ทางวาจา และทางสังคม เพศชายมีพฤติกรรมการรังแกทางกายและพฤติกรรมการรังแกรวมมากกว่าเพศหญิง และผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้มีความสัมพันธ์เชิงผกผันกับพฤติกรรมการรังแกทางกาย ทางวาจา และทางสังคมในระดับที่ต่ำ นักเรียนกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

การเรียนปานกลาง (2.00-2.99) มีพฤติกรรมการรังแกสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้สูง นักเรียนมีพฤติกรรมทางวาจามากที่สุด รองลงมาคือพฤติกรรมทางกาย และทางสังคม ผลการทดสอบได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน -.207* จะเห็นได้ว่าเพศมีความสัมพันธ์เชิงผกผันในระดับที่ต่ำมากกับพฤติกรรมการรังแก (รวม) และนักเรียนชายมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการรังแกรวมมากกว่านักเรียนหญิง ปรากฏข้อมูลในตารางที่ 7 และตารางที่ 8

ตารางที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับพฤติกรรมการรังแกรวม

เพศ	พฤติกรรมการรังแก(รวม)			รวม	P-value
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง		
ชาย	85 (53.80%)	65 (41.14%)	8 (5.06%)	158	P-value = -.207* Sig = .000
หญิง	172 (71.07%)	68 (28.10%)	2 (0.83%)	242	
รวม	257 (64.25%)	133 (33.25%)	10 (2.50%)	400	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 8 ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษากับพฤติกรรมการรังแกรวม

คะแนนเฉลี่ย	พฤติกรรมการรังแก(รวม)			รวม	P-value
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง		
.00-1.99	3 (0.75)	3 (0.75)	2 (0.50)	8	P-value = -.050 Sig = .321
2.00-2.99	69 (17.25)	32 (8.00)	5 (1.25)	106	
3.00-4.00	185 (46.25)	98 (24.50)	3 (0.75)	286	
รวม	257 (64.25)	133 (33.25)	10 (2.50)	400	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2) ปัจจัยลักษณะครอบครัวกับพฤติกรรมการรังแก ลักษณะครอบครัวมีความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและเชิงผกผันกับพฤติกรรมการรังแกนัยสำคัญที่ระดับ .05 ดังนี้ ระดับการเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ มีความสัมพันธ์เชิงผกผันกับพฤติกรรมการรังแกทางวาจาในระดับที่ต่ำมาก ระดับการเลี้ยงดูแบบควบคุม มีความสัมพันธ์ทางตรงกับพฤติกรรมการรังแกทางกาย ทางวาจาในระดับที่ต่ำมาก ระดับการเลี้ยงดูแบบตามใจ มีความสัมพันธ์ทางตรงกับพฤติกรรมการรังแกทางกาย และพฤติกรรมรังแกรวมในระดับที่ต่ำมาก ระดับการเลี้ยงดูแบบทอดทิ้งไม่มีนัยสำคัญ และความสัมพันธ์ (ที่ดี) ในครอบครัว มีความสัมพันธ์เชิงผกผันกับพฤติกรรมการรังแกทางวาจา ทางสังคมและพฤติกรรมรวมในระดับที่ต่ำมาก ปรากฏข้อมูลในตารางที่ 9

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

ตารางที่ 9 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยลักษณะครอบครัวกับพฤติกรรมการรังแก

ลักษณะครอบครัว รูปแบบการเลี้ยงดู	พฤติกรรมการรังแก			รวม
	กาย	วาจา	สังคม	
1.ระดับการเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่	.091	-.138*	-.062	.018
2.ระดับการเลี้ยงดูแบบควบคุม	.108*	.105*	.065	.058
3.ระดับการเลี้ยงดูแบบตามใจ	.115*	.085	.074	.121*
4.ระดับการเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง	.071	.025	.023	.044
5. ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว	กาย	วาจา	สังคม	รวม
-การใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว	.050	-.158*	-.120*	-.055
- การพูดคุยปรึกษาหารือและตัดสินใจเรื่องสำคัญต่างๆ	.042	-.170*	-.130*	-.065

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3) อิทธิพลของเพื่อน ระดับความรู้สึกว่ามีเพื่อนมากของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง มีความสัมพันธ์ทางตรงกับพฤติกรรมการรังแกทางกาย และพฤติกรรมการรังแกรวมในระดับที่ต่ำมาก เพื่อนที่ชอบใช้ความรุนแรงของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง มีความสัมพันธ์ทางตรงกับพฤติกรรมการรังแกทางกาย ทางวาจา ทางสังคม และพฤติกรรมการรังแกรวมในระดับที่ต่ำมาก การรับรู้ว่ามีเพื่อนไม่ชอบใช้ความรุนแรง มีความสัมพันธ์ทางตรงกับพฤติกรรมการรังแกทางกาย ทางวาจา และสังคมในระดับที่ต่ำมาก และด้านความเป็นผู้นำ (ความรุนแรง) ในกลุ่มเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางตรงกับพฤติกรรมการรังแกทางกาย ทางวาจา ทางสังคม และพฤติกรรมการรังแกรวมในระดับที่ต่ำมาก ปรากฏดังข้อมูลในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของเพื่อนกับพฤติกรรมการรังแก

อิทธิพลของเพื่อน	พฤติกรรมการรังแก			รวม
	กาย	วาจา	สังคม	
ระดับความรู้สึกว่ามีเพื่อนมาก	.323*	-.027	.055	.159*
ระดับความรู้สึกว่ามีเพื่อนชอบใช้ความรุนแรง	.253*	.348*	.302*	.373*
ระดับความรู้สึกว่ามีเพื่อนไม่ชอบใช้ความรุนแรง	.086	-.176*	-.151*	-.032
ระดับความเป็นผู้นำ (ด้านความรุนแรง) ในกลุ่มเพื่อน	.201*	.249*	.246*	.245*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบการวิจัย ผู้วิจัยมีความเห็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1) ปัจจัยส่วนบุคคลกับลักษณะพฤติกรรมการรังแก จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่เป็นวัยรุ่น พบว่า เพศชายมีพฤติกรรมการรังแกมากกว่าเพศหญิง และขณะเดียวกันก็พบว่าปัจจัยด้านเพศมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรังแกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำมาก ในด้านพัฒนาการของวัยรุ่น พบว่าเป็นไปตามทฤษฎีพัฒนาการ ที่แม้ว่าเพศหญิงจะมีการเจริญเติบโตหรืออย่างเข้าสู่วัยรุ่นเร็วกว่าเพศชายที่อายุเท่าๆ กัน โดยเฉพาะพัฒนาการด้านอารมณ์ จึงอาจทำให้นักเรียนเพศหญิงมีวุฒิภาวะทางอารมณ์และควบคุมตัวเองได้ดีกว่า ในขณะที่เพศชายมีการควบคุมอารมณ์ยังไม่ดีมากนักและ มีความโน้มเอียงไปทางความก้าวร้าว เมื่อเกิดความไม่พอใจหรืออยากแสดงให้เพื่อนในกลุ่มยอมรับจึงแสดงพฤติกรรมการรังแกและวิธีการตอบโต้ที่ตรงไปตรงมา (ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2549)

ปัจจัยด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 71.50 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ระหว่าง 3.00 – 4.00 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรังแกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมีแนวโน้มมีพฤติกรรมรังแกมากกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชูตินาถ ศักรินทร์กุล และอลิสรา วัชรสินธุ (2557) ที่พบว่าเด็กที่มีผลการเรียนที่ต่ำกว่า 3.00 มีความเสี่ยงที่จะเป็นผู้รังแกและเป็นผู้รังแก/ ผู้ถูกรังแก มากกว่าเด็กที่มีผลการเรียนมากกว่า 3.00 ถึง 4.935 เท่า (ชูตินาถ ศักรินทร์กุล, 2557) นักเรียนที่มีความขยันจะเป็นผู้ที่มีผลการเรียนดี จะไม่สนใจพฤติกรรมการรังแกเพื่อนจะมุ่งมั่นตั้งใจศึกษาเล่าเรียน (อภิญา เยาวบุตร, 2558)

2) ปัจจัยด้านครอบครัวกับพฤติกรรมการรังแก ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ นักเรียนรายงานว่าได้รับการเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ (ร้อยละ 60.75) การอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรังแกกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสัมพันธ์เชิงผกผันกับพฤติกรรมการรังแกในระดับต่ำมาก สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยในข้อที่ 2 ทั้งนี้อธิบายได้ว่า เนื่องจากนักเรียนได้รับการเอาใจใส่จากพ่อแม่ ผู้ปกครอง ด้วยการเลี้ยงดูอย่างมีเหตุผล ไม่ปล่อยปละละเลย มีขอบเขตในการให้อิสระ คอยปลูกฝังสิ่งดี ๆ ให้นักเรียนอยู่เสมอ จึงทำให้มีพฤติกรรมที่ดีปรับตัวเข้ากับเพื่อนได้ดี มีความฉลาดทางอารมณ์สูง สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ Baumrind D (1972) ที่พบว่าเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีและได้รับความรัก ความอบอุ่นจากพ่อแม่ช่วยปกป้องเด็กจากพฤติกรรมเชิงลบ ทำให้เด็กเรียนรู้ได้ดีมีความมั่นคงในตนเองและมีระเบียบวินัย (Baumrind D, 1972 อ้างใน ศิริกุล อิศรานุรักษ์ และปราณี สุทธิสุคนธ์, 2550)

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม มีความสัมพันธ์ทางตรงกับพฤติกรรมการรังแกทางกาย สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ในข้อที่ 2 ทั้งนี้เนื่องจาก นักเรียนขาดความเป็นอิสระในการคิด การตัดสินใจ ถูกเลี้ยงแบบเคร่งครัดรัดกุม ทำให้มีความคับข้องใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกษตรชัย และหิมา และอุทิศ สังขรัตน์ (2555) พบว่าเด็กที่มาจากการเลี้ยงดูแบบควบคุม จะขาดทักษะเชิงเข้าสังคม เข้ากับเพื่อนยาก บางคนมีพฤติกรรมก้าวร้าว เช่น โกรธง่ายไม่เป็นมิตร หลีกหนีสังคม มีความวิตกกังวล รู้สึกไม่มั่นคง มีความคับข้องใจสูง ขาดความกระตือรือร้น ไม่ค่อยมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ขาดความยืดหยุ่น และมีแนวโน้มที่จะไม่สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ (เกษตรชัย และหิมา และอุทิศ สังขรัตน์, 2555)

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบตามใจ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรังแกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสัมพันธ์ทางตรงกับพฤติกรรมการรังแกทางกายและพฤติกรรมการรังแกรวม ทั้งนี้อธิบายได้ว่า เนื่องจากนักเรียนได้รับการเลี้ยงดูแบบตามใจมาก ทำให้ไม่รู้ว่าจะไร้ถูกอะไรผิด ขาดความยับยั้งชั่งใจ จึงทำให้อยากทดลอง อยากสนุก (ปิยฉัตร สวัสดิ์ และ สิตางค์ ทรัพย์ข้า, 2554)

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรังแก โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางตรงที่ต่ำมาก การอบรมเลี้ยงดูแบบทอดทิ้งของครอบครัวนักเรียนกลุ่มตัวอย่างในประเด็นต่าง ๆ อยู่ในระดับต่ำมาก ทั้งนี้ในประเด็น พ่อแม่ไม่สนใจความเป็นอยู่ของนักเรียน นักเรียนกลุ่มตัวอย่างกลุ่มใหญ่สุดจำนวน 303 คน (ร้อยละ 75.75) รายงานว่าไม่จริง ทั้งนี้ อธิบายได้ว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างได้รับการเลี้ยงดูแบบทอดทิ้งมีน้อย ร้อยละ 2.25 การทดสอบสหสัมพันธ์เพียร์สันจึงไม่พบนัยสำคัญ แต่โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางตรงกับพฤติกรรมการรังแกรวม อธิบายได้ว่าเด็กที่ถูกทอดทิ้งไม่มีโอกาสอยู่ในระบบ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

การศึกษาจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาและกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง ในขณะที่ผลการศึกษาวิจัยของ ศิวภรณ์ โคตรสุมาตย์ (2555) พบว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบทอดทิ้งหรือปล่อยปละละเลย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการถูกข่มเหงรังแกโดยเพื่อน ($r = .373, p < .001$)

โดยสรุป เห็นได้ว่า นักเรียนมีรูปแบบการเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่มากที่สุด ร้อยละ 60.75 ถือได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่เป็นรูปแบบที่ดี สอดคล้องกับการประมวลงานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู (ตามแนวคิดของ Baumrind) ของ ดุลยา จิตตะยโสธร (2552) ที่พบว่ารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่จะสัมพันธ์กับพัฒนาการทางอารมณ์ และความฉลาดทางอารมณ์ ดีกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม แบบตามใจ และแบบทอดทิ้ง แต่อย่างไรก็ตามการเลี้ยงดูแบบควบคุมก็ยังมีลักษณะทางบวก คือ มีการควบคุมตนเองสูง มีวินัยสูง และมีความซื่อสัตย์สูง ส่วนรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบตามใจ เด็กมักไม่มีศักยภาพตามวุฒิภาวะ มีความสามารถในการควบคุมตนเองต่ำ มีลักษณะพึ่งพาผู้อื่นสูง และมีปัญหาในการควบคุมอารมณ์ รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบทอดทิ้งส่งผลให้เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบนี้ มีลักษณะที่ก้าวร้าว ต่อต้านสังคม นั้นแสดงว่า ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็ก คือ การอบรมเลี้ยงดูที่เด็กได้รับจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง (ดุลยา จิตตะยโสธร, 2552)

ความสัมพันธ์ (ที่ดี) ในครอบครัว มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรังแกที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสัมพันธ์เชิงผกผันกับพฤติกรรมการรังแกทางวาจา และทางสังคมในระดับที่ต่ำมาก ทั้งนี้อธิบายได้ว่า เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดพบปะพูดคุยกันประจำ และมีกิจกรรมปฏิบัติร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ จึงส่งผลต่อพฤติกรรมการรังแกที่มีลักษณะผกผันกับสัมพันธ์ภายในครอบครัวในระดับที่ต่ำมาก สอดคล้องกับแนวคิดจิตวิทยาบุคลิกภาพกล่าวไว้ว่า เด็กจะเติบโตมีคุณภาพชีวิตและมีบุคลิกภาพอย่างไร ส่วนหนึ่งขึ้นกับลักษณะครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นสำคัญ (ทวิกาญจน์ ไชยแก้ว, 2553)

3) ปัจจัยด้านอิทธิพลเพื่อนกับพฤติกรรมการรังแก ผลการวิจัยที่มี การทดสอบค่าสหสัมพันธ์เพียร์สันของปัจจัยนี้กับพฤติกรรมการรังแก ที่พบว่ามีความสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงและเชิงผกผัน ระดับความรู้สึกว่ามีเพื่อนมากมีความสัมพันธ์ทางตรงกับการรังแกทางกายและการรังแกรวม ความรู้สึกว่ามีเพื่อนชอบใช้ความรุนแรงและความรู้สึกว่ามีเพื่อนเป็นผู้นำ (ความรุนแรงในกลุ่มเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางตรงกับพฤติกรรมการรังแกทางกาย ทางวาจา ทางสังคมและพฤติกรรมการรังแกรวม ในขณะที่ความรู้สึกว่ามีเพื่อนไม่ชอบใช้ความรุนแรง มีความสัมพันธ์เชิงผกผันกับพฤติกรรมการรังแกทางวาจาและทางสังคม ทั้งนี้อธิบายได้ว่า เนื่องจากการคบเพื่อนของนักเรียนจะมีการเรียนรู้พฤติกรรมของกันและกัน หากเป็นพฤติกรรมที่ดีจะปฏิบัติตามเพื่อน ส่วนพฤติกรรมไม่ดีจะไม่ปฏิบัติตาม ซึ่งเพื่อนที่คบกันหรือรวมกลุ่มกันจะไม่มีการรังแกที่รุนแรง มีเพียงการหยอกล้อกันสนุกสนาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mac Lennan & Felsenfeld, 1968 อ้างใน สิทธิเดช คุ่มเศรษฐี (2551) ผลการวิจัยพบว่า เพื่อนเป็นต้นแบบทักษะพฤติกรรมการแสดงออกและการสื่อสารของนักเรียน

พฤติกรรมการรังแกที่นักเรียนเคยทำมากที่สุด เคยล้อชื่อพ่อแม่ของเพื่อน ซึ่งเคยทำสัปดาห์ละ 3 – 4 ครั้ง รองลงมาคือ แกล้งเพื่อน ทำให้เพื่อนเจ็บ หรือบาดเจ็บ และใช้คำพูดที่ทำให้คนอื่นไม่สบายใจ เสียใจ หรืออับอาย ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวเคยทำจำนวน 1 – 2 ครั้ง ส่วนพฤติกรรมการรังแกอื่นๆ ส่วนใหญ่ไม่เคยทำ ซึ่งพฤติกรรมการรังแกที่ทำต่อเพื่อนๆ นักเรียนหรือคนอื่น เป็นการกระทำที่ไม่รุนแรงมากนัก เป็นปกติที่กลุ่มเพื่อนปฏิบัติต่อกันด้วย ความสนุกสนาน และความเป็นกันเอง ทั้งนี้อธิบายได้ว่า เนื่องจากนักเรียนได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวอย่างอบอุ่น มีกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวเป็นประจำเกิดความใกล้ชิด มีปัญหาสามารถปรึกษาพูดคุยกับ พ่อ แม่ ผู้ปกครองได้เสมอ และพ่อ แม่ ผู้ปกครองมักจะแสดงความรักโดยใช้คำพูดและการกระทำมากกว่าการแสดงพฤติกรรมข่มขู่หรือความรุนแรง สอดคล้องกับ ทฤษฎีแนวคิดของ อิริคสัน (จิตตินันท์ เดชะคุปต์, 2553) ที่กล่าวไว้ว่า สิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพ ทางสังคม และทางความคิด เข้ามามีอิทธิพลกับพัฒนาการของบุคคลในด้านความสามารถ ในการปรับตัว บุคลิกภาพ และพฤติกรรม ในขณะที่วัยรุ่นรู้จักใช้ความคิดพิจารณาเหตุผล สามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกับคนอื่นได้ รู้จักสังเกตการกระทำความคิดผู้อื่น พยายามปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองให้เป็นที่ยอมรับของสังคม โดยเอาแบบอย่างจากคนอื่นที่ตนเห็นว่าดี (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2549)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

ข้อเสนอแนะ

จากผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการ

- 1) รัฐควรมีนโยบายให้โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา มีนักจิตวิทยาประจำโรงเรียนอย่างน้อย 1 ตำแหน่งเป็นครูแนะแนว มีความสามารถในการใช้แบบทดสอบทางจิตวิทยา และให้คำแนะนำเด็กและผู้ปกครองได้อย่างทั่วถึง
- 2) โรงเรียนควรมีระบบการให้คำปรึกษาทางออนไลน์ ระหว่างครูนักจิตวิทยากับเด็กนักเรียนและผู้ปกครอง การให้คำปรึกษาแบบออนไลน์จะสามารถเข้าถึงเด็กนักเรียนและผู้ปกครองที่มีปัญหาได้ดีกว่าการให้คำปรึกษาแบบเผชิญหน้า
- 3) โรงเรียนควรมีศูนย์ใกล้เคียง อยู่ในโรงเรียนและมาตรการป้องกันการรังแกที่ชัดเจน
- 4) โรงเรียนควรจัดทำโครงการอบรมให้ความรู้กับผู้ปกครองในด้านจิตวิทยาของวัยรุ่น เพื่อสร้างความเข้าใจในการเลี้ยงดู หรือดูแลบุตรหลานช่วงวัยรุ่น
- 5) โรงเรียนควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ปฏิบัติร่วมกับเพื่อนๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์การปฏิบัติในทางที่ดี ช่วยเหลือสังคม เกิดเป็นพฤติกรรมที่ดีของนักเรียน และมีพฤติกรรมเลียนแบบเพื่อนที่ปฏิบัติดี
- 6) ผู้ปกครอง และบุคคลในครอบครัว ควรให้การดูแลเอาใจใส่บุตรหลาน อย่างใกล้ชิด สร้างสัมพันธภาพให้แน่นแฟ้นในครอบครัว หาโอกาสทำกิจกรรมร่วมกันอยู่เสมอ ให้คำแนะนำปรึกษาทุกเรื่อง และเสริมกำลังใจให้กับบุตรหลาน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ หรือสนทนากลุ่ม หรือสัมภาษณ์เจาะลึก ในด้านปัจจัยของพฤติกรรมการรังแก หรือพฤติกรรมรุนแรง ที่เกิดกับวัยรุ่นทั้งตอนต้นและตอนปลาย
- 2) ควรมีการศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรังแกของกลุ่มประชากรกลุ่มอื่น เช่น วัยเด็ก และวัยรุ่นตอนปลาย เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- เกษตรชัย และหิมา. (2556). พฤติกรรมการรังแกของนักเรียน. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เกษตรชัย และหิมา และอุทิศ สังขรัตน์. (2555). ปัจจัยในการพยากรณ์พฤติกรรมการรังแกของนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- คัตนางค์ มณีศรี และธีระพร อูวรรณโณ. (2003). ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูและพฤติกรรมทางสังคมของเยาวชนไทย. proceeding of the East-West Psychological Science Research Center. 3, 53-62.
- จิตตินันท์ เดชะคุปต์. (2553). แนวคิดและทฤษฎีทางจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา. ในประมวลสาระวิชาจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา (หน่วยที่ 1). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จิราพร ชมพิกุล และคณะ. (2552). สัมพันธภาพในครอบครัวไทย. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชุตินาถ ศักรินทร์กุล และอลิสสา วัชรสินธุ. (2557). ความชุกของการข่มเหงรังแกและปัจจัยด้านจิตสังคมที่เกี่ยวข้องในเด็กมัธยมต้นเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 59(3), 221-230.
- ดูลยา จิตตะยโสธร. (2552). รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู: แนวคิดของ Diana Baumrind วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 29(4), 173-187.
- ดุขฎิ โยเหลา. (2537). การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย. วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 1(1), 86-98.
- ทวีกาญจน์ ไชยแก้ว. (2553). ปัจจัยทางจิตสังคมที่ทำนายการปรับตัวด้านสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

- ปวรศิริ กิจสุขจิต. (2555). ปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้เกิดการรังแกกันในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎีเรียนรู้ของโรแลนด์ แอล เอเคอร์. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปิยฉัตร สวัสดิ์ และสิดาตค์ ทรัพย์ข้า. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู ความพึงพอใจในชีวิตและการเห็นคุณค่าในตนเองในวัยรุ่นตอนต้น (วิทยาศาสตร์บัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2556). ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทรา จุลละปิยะ. (2550). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้พฤติกรรมการรังแกกันกับพฤติกรรมการรังแกกันของนักเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- วีรณัฐ วงศ์คงเดช. (2554). เจตคติต่อการแสวงหาความช่วยเหลือ และการเรียนรู้แบบกำกับตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2549). จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริกุล อิศรานุกรักษ์ และปราณี สุทธิสุขนธ์. (2550). การอบรมเลี้ยงดูเด็ก. วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา. 5(1), 105-118.
- ศิวภรณ์ โคตรสุมาตย์. (2555). ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู การทำหน้าที่ของครอบครัวกับการถูกข่มเหงรังแกโดยเพื่อน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สิทธิเดช คุ่มเศรณี. (2551). ผลของการรับรู้ความถี่ของความรุนแรงภายในครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมข่มเหงรังแกผู้อื่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ในกรุงเทพฯ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สมบัติ ตาปัญญา. (2549). คู่มือครู การป้องกันการรังแกและพฤติกรรมต่อต้านสังคมในโรงเรียน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อภิญา เยาวบุตร และคณะ. (2558). ปัจจัยทำนายพฤติกรรมข่มเหงรังแกผู้อื่นในวัยรุ่นตอนต้น เขตกรุงเทพมหานคร. วารสารพยาบาลสาธารณสุข, 29(2), 15-28.